

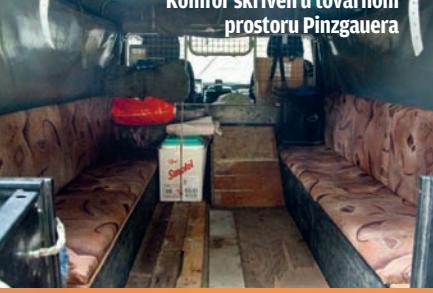
Karavan Stara planina 200

Moćni Pinzgauer kao lider karavana

U konvoju je bilo nekoliko desetina vozila

Komfor skriven u tovarnom prostoru Pinzgauera

Nepregledna travnata prostranstva Stare planine

Bilo je i onih koji su odabrali intimniju atmosferu uz vatru

Izlazak sunca na Staroj planini

9

Put ka Toplom Dolu

Mesto gde počinju ozbiljniji usponi

U želji da lepote Stare planine približe ljubiteljima prirode i terenske vožnje, ljudi iz planinarskog kluba „Srebrna glava“ iz Dimitrovgrada, po treći put su ove godine organizovali off-road karavan. Manifestacija „Stara planina 2009“ po mnogo čemu je drugačija od sličnih događaja drugde po Srbiji...

Kada je planiranje terenskih vožnji u pitanju, pred Starom planinom stojite u stavu mirno: ovaj ogroman, veličanstven teren ne trpi improvizacije i nepromišljenosti, a svaku promenu vremenskih prilika treba vrlo ozbiljno shvatiti. Ali, ovaj iskonski planinski masiv, najveći po površini na Balkanu i jedan od najviših po visini, predstavlja i pravi dragulj, koji pruža izuzetne mogućnosti za istraživanje i neponovljive doživljaje za prave avanturiste.

Problem je što vrlo malo ljudi to zna. Ako su Babin Zub i Midžor postali poznati široj javnosti zbog skic centra koji je tamo iznikao, prostori Visoka, deo Stare planine koji sačinjava razgranati sliv reke Temšteice sa svojim brojnim prelepmi rečnim dolinama i eksponiranim visokogorskim grebenovima između kojih su se ugnezdila uspavana sela koja se ne razlikuju mnogo od onoga kako su živela pre nekoliko vekova, predstavlja potpunu enigmu. Nekada bogatom stočarskom kraju, području Visoka, naseljenom šopskim stanovništвом, u najskorijoj budućnosti preti demografska smrt, jer se na njemu više ne rađaju deca, ne radi nijedna škola, a prosek starosti stanovništva iznosi preko 60 godina. Sočne grebenske pašnjake koji se na visini od gotovo 2.000 metara protežu desetinama kilometara u dužinu, sve više osvaja kleka jer gore više nema stoke koja bi pasla – broj preostalih grla sveo se na tek nekoliko postotaka od nekadašnjeg broja. Ni plodnu ze-

mlju u dugim rečnim dolinama sve manje ima ko da obrađuje, a kažu da u dolini Dojkinačke reke uspeva najbolji krompir u Srbiji.

Po treći put ove godine, poslednjeg vikenda avgusta, u čast slave grada Pirot-a, planinarski klub „Srebrna glava“ organizovao je karavan terenskih vozila na području Visoka, u želji da se učini nešto na promociji

me razvijenih elektronskih komunikacija jednostavno ne može da ostane neprimenjena.

Karavan 2009 - veči nego ikada pre

Mladen Stojanović i Dragoslav Manić, čelnici kluba „Srebrna glava“, jesu mozak i duša ovog projekta. Nedostatak sredstava za njegovu pripremu nadoknađuju

Kada obaci obaviju Staru planinu, navigacija po njenim visovima nije jednostavna

ovog planinskog područja, kako bi se ono približilo posetiocima i otrgo od zaborava.

Doduše, da su zajednički napor „Srebrne glave“ i dobrih poznavalaca i zaljubljenika u ovaj kraj u njegovoj medijskoj promociji poslednjih godina urodili plodom – vidi se na svakom koraku: gostiju je više nego prethodnih godina i ono malo turističkih kapaciteta koji se mogu naći u malobrojnim motelima, planinarskim domovima i privatnom smetstaju uglavnom je prebukirano, tako da su mnogi zaljubljenici u Staru planinu svoje parče mira na Staroj potražili u šatoru pored neke od reka. Čak i dok je karavan prolazio zacrtanom maršrutom, mogli smo da se uverimo da njegovi učesnici nisu jedini posetioci koji terencima tumaraju po Staroj planini – lepota ove iskanske divljine u današnje vre-

ognomnim požrtvovanjem i entuzijazmom, tako da smo ove godine i mi iz AUTO BILDA odlučili da damo mali doprinos njegovom uspehu tako što smo sopstvenim vozilima, dve nedelje pre zvaničnog karavana, pomogli u osmišljavanju konačne trase kojom će se ove godine učesnici upoznavati sa lepotama Stare, u želji da ta trasa bude uzbudljivija i živopisnija nego ikada do sada. Neke „maksimalističke“ ambicije, snove o tome da trasa ove godine буде i u bukvalnom smislu na jednom delu „off-road“, morali smo da napustimo. Imali smo u vidu da staza ne može da bude osmišljena isključivo za vrhunski opremljena vozila, već mora da bude pristupačna i za posetioce u standardno opremljenim terencima i bez velikog iskustva. Za razliku od drugih domaćih off-road manifestacija, „Karavan Stara planina“ nema takmičarski karakter, već je nje-

Bilo je i učesnika na dva točka

PILJSKI VODOPADI

Među vodopadima u Srbiji već duže vreme oni na Staroj planini zauzimaju posebno mesto. Do pre nekoliko godina nismo ni znali gde se nalaze Piljski vodopadi (za koje neki tvrde da su najviši u Srbiji), a onda smo krenuli u pohode živopisnoj steni 1.467 metara visokog Pilja, u njenim skutima, na potoku Lisevski do, pronašli prvo gornji (manji ali živopisniji), a zatim i donji (kaskadni i teže dostupan) Piljski vodopad. Danas sve veći broj ljubitelja prirode - planinara, biciklista i 4x4 avanturista - poseće ove dragulje iz riznice prirodnih lepota Stare planine. Do Piljskih vodopada stižete tako što od Temske skrenete na 18 km dugi asfaltni put do sela Topli Dol, od kojeg produžite makadamom još dva kilometra uz Javoršku reku, gde nailazite na raskrsnicu. Skrenete li desno, još pet kilometara vas deli od gornjeg Piljskog vodopada, ali oprez - kvalitet puta u nastavku je osetno lošiji. Ako produžite pravo, kilometar kasnije ćete doći do novog skretanja, gde vas desni (takođe prilično loš i neravan) put vodi ka tački od koje počinjete prilaz donjem Piljskom vodopadu.

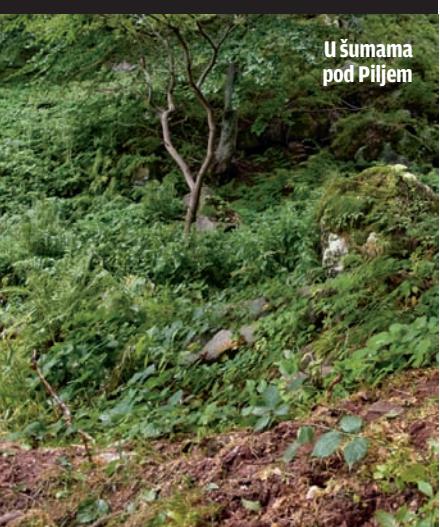
Dok se gornjem vodopadu može kolima prći na samo stotinak metara razdaljine (ako hoćete da priblete pod sam vodopad ipak ćete pešice morati da savladate preostalo rastojanje, mestimično četvoroške), od tačke do koje možete stići kolima na putu ka donjem vodopadu moraćete uz potok, pre-

Gornji Piljski vodopad, jedan od najviših u Srbiji

skačući na momente debla i tražeći dobar put, da prevlalte skoro kilometar, što će vam oduzeti 20 minuta do pola sata (toplo preporučujemo i solidniju trekking obuću). Ali - prizor koji ćete zateći vredi svake graške znoja...

U šumama pod Piljem

gov primarni cilj upoznavanje sa prirodnim lepotama i kulturnim nasleđem ovog kraja, uz manje adrenalina, ali s puno opuštenosti i dobrog raspoloženja.

Kada smo se u subotu 29. avgusta rano ujutro okupili na startu karavana pred muzejom Ponišavlja u Pirotu, bilo je jasno da će ovaj, treći po redu karavan, biti najmasovniji do sada. Na startu se okupilo 18 vozila sa ukupno 71 učesnikom (neka vozila su bila više nego pretrpana), a vidno se uvećao broj učesnika koji su došli iz Beograda i drugih udaljenih mesta – karavan očigledno više nije samo manifestacija lokalnog karaktera. I pirotski elektronski mediji dali su značajan publicitet ovom događaju, a Radio S se iz našeg vozila čak povremeno uključivao u direktni prenos za svoje slušaoca.

Nakon što su gospoda Stojanović i Manić, kao i načelnik Pirotskog okruga Goran Stamenović, održali uvodnu reč, karavan se uputio ka Dimitrovgradu, mestu gde će dobiti pratinju pogranične policije i odakle će početi ovogodišnje probijanje kroz bespuča Stare planine.

Uz granicu do Karibanjskih prašuma

Iako je prvi deo karavana, preko sela Braćevci i Brebevica uz samu bugarsku granicu vodio kroz niže gorje, granična staza dobrano obrasla šipražjem pokazala je da sa Starom planinom nema šale – ko nije želeo da ovaj karavan ostavi trag u laku njegovog vozila već ovde je imao šansu da se predomisli. Međutim, svi učesnici, uključujući i one sa potpuno novim i ne baš jeftinim vozilima, bili su čvrsto rešeni da podnesu „rane junacke“ zarad ove nesvakidašnje avanture.

Pravi izazovi čekali su nas nakon prelaska grebena Vidiča, kada smo se spustili u dolinu reke Visočice i preko sela Gornji Krivodol naišli na strm, kamenit uspon na 1.273 m visoke Boljske vrhove – ovaj uspon bio je uvertira za ono što tek predstoji i prilika da se, po vrelom letnjem danu, mnoge mašine opasno približe granici sopstvene izdržljivosti.

Posle Boljskih vrhova usledio je obilazak Momcelja, kroz pravi šumsko-livadski lavirint, gde se put gotovo gu-

bi i gde se GPS navigacija počakuje kao nezamenljiva. Tačko se stiže do bivše karaule Ravnište (sada pretvorene u lovačku vikendicu) na samo par kilometara od granice, na mestu gde konvoj već dostiže visinu od oko 1.400 m, što se vidi i po visokogorskoj vegetaciji u kojoj ima sve više četinara i kleke. Nekoliko stotina metara put vodi pored sa mih graničnih kamenova, da bi ubrzo granična staza produžila svoj lagani uspon ka Srebrnoj glavi, najistočnijem vrhu na našem delu Stare planine, a konvoj krenuo u neizvesan spust kroz Karibanjske prašume, ka selu Senokosa.

Da surova klima na Staroj planini može, tako reći, preko noći da uništi potpuno solidne puteve, učesnici su imali prilike da se uvere dok su savladavali blato i kamenjare nekada pristojnog puta kroz Karibanju. Najveći izazov čekao je pred sam kraj, kada se put već spusti u dolinu Karibanjskog potoka, u vidu više od metra duboke vododerine zamaskirane visokom travom, u koju su neka vozila

Voden dragulji Stare planine

skliznula i pored upozorenja. Naravno, duh zajedništva i kolegijalnosti koji su karakterisali sve dosadašnje karavane „Stara planina“ pomogli su i da se ova ozbiljna uzbudjenja lako i brzo razreše, i konvoj se ubrzo spustio do Senokosa, odakle je opušteno asfaltom stigao do Kamenice i etno-kuće Sergeja Ivanova, gde je priređen ručak.

Time su uzbudjenja za prvi dan bila završena – ostalo je samo kombinacijom solidnog makadama i asfalta stići preko Slavinje i Vrela do Dojkina, gde je, u planinarskom domu i oko njega, bilo končane konvoja. Uz logorsku vatu i domaću hranu, većina učesnika družila se do duboko u noć.

Stara umotana u oblake

Za drugi dan bilo je predviđeno „ono pravo“ – uspon ka

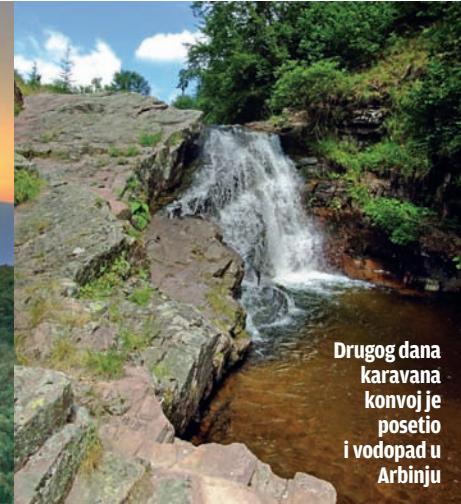
najvišim vrhovima Stare planine, od Brloga ka Kovačevu, i dalje preko Vrtiboga i 1.943 m visoke Bratkove strane, spust kroz gусте šume pored Piljskih vodopada do Toplog Dola, sa završetkom na već tradicionalnom mestu, planinarskom domu našeg domaćina Dragoslava Manića u Lukanji, na obalama prelepog Zavojskog jezera. Međutim, kako smo se u nedelju ujutro probudili, shvatili smo da se meteorolozi nisu šalili najavljujući kišu – vrhovi ka kojima je konvoj trebalo da kreće bili su već obavijeni gustim oblacima, a svaka prečica preko ogromnih visokogorskih livadskih prostranstava kroz maglu, bez jasnih orijentira, predstavljala je rizik. Ako se tome doda i nimalo naivan prolazak kroz Kovačeve, gde čak i po savršeno sunčanom danu možete da se zaglavite u blatu, bilo je jasno da će (barem za većinu učesnika konvoja) morati da se pronađe alternativni put do Lukanje.

Zbog promene maršrute, za učesnike je prvo izjutra upriličen „utešni“ izlet do Arbinja, najlepšeg dela doline Dojkinačke reke i vodopada na njoj, nakon čega je konvoj asfaltnim putem otišao do hotela Stara na obroncima Basare. Odatle su se učesnici uputili u mali, ali ne mnogo manje uzbudljiv izazov sputanja ka selu Dobri Do, putem koji je mestimčno izuzetno kamenit i koji je ozbiljno preznojio sve one koji nisu imali dovoljan razmak od tla ili zaštitu podvozja. Ali, ta deonica je bila kratka i konvoj se brzo ponovo našao na solidnom makadamskom putu iznad Zavojskog jezera, stigavši u popodnevnim časovima na završni ručak u Lukanji.

Ali, nisu tako lako svi oduštali od probijanja kroz maglu preko Vrtiboga i Bratkove strane: učesnici koji su bili opremljeni GPS uređajima i koji su imali kod sebe trekovе koje smo zajedno sa priateljima iz „Srebrne glave“ premobili za ovogodišnji kar-

Sumrak na Bratkovoj strani

Drugog dana karavana konvoj je posetio i vodopad u Arbinju

Nestvarna lepota Staroplaninskih reka

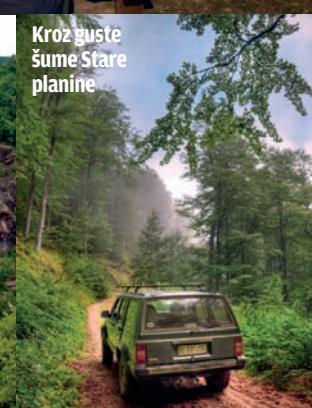
Jutro u kampu karavana

Večera pred planinarskim domom u Dojkincima

Kroz guste šume Stare planine

Ostaci mlekare na Vrtibogu

van, odlučili su se za ultimativnu avanturu u uslovima nulte vidljivosti, što se isplatio – kada se oblaci na trenutak razmaknu i pod vama puknu dubine staroplaninskih dolina, prizori čiji svedoci nenadano postajete, zau stavljaju dah. I mi smo se pridružili nekim od učesnika koji su došli na drugi dan karavana, pre svega sa željom da vide nadaleko čuvene Piljske

vodopade – zbog teškog puta i vozila skromnijih dometa, pomogli smo im tako što smo ih prevezli završnih 400 m uspona ka gornjem Piljskom vodopadu svojim Jeepom. Da li je vredelo? Slike koje su pred vama govore više od svih reči...

Još jedan karavan završio se u prijatnom časkanju sa Dragoljubom Manićem u Lukanji, maštajući i praveći pla-

nove za neke buduće off-road avanture po Staroj, gde smo saznali da se spremaju nešto do sada nije pokušano – božićna avantura kroz duboke snegove Stare planine! Šta reći osim da jedva čekamo da se ponovo uhvatimo u koštač sa ovom veličanstvenom divljinom, poslednjom te vrste u Srbiji, većtom inspiracijom za prave pustolove...

Aleksandar Veljković

Visoko na Staroj planini: pogled na Midžor